

Verwondering in brons

Leo van Heijningen,

Het is vreemd gesteld met de wereld om ons heen: de dingen die we elke dag zien, die vanzelfsprekend zijn geworden, vallen ons niet meer op. Dat wil zeggen: ze hebben de neiging zich uit hun aanwezigheid terug te trekken.

Kleine kinderen hebben daar geen last van: alles is nog een en al volle aanwezigheid. Nooit kijkt de mens zo intensief als in zijn eerste jaren. De hevigheid waarmee we bijvoorbeeld ooit het voorjaar, de zomer of de winter hebben beleefd, zal later nooit meer worden herhaald. Wat dit betreft is de kunstenaar weer een kind geworden; met dezelfde argeloze blik kijkt de beeldhouwer of schilder naar zijn motief: een landschap, een dier of iets anders dat hem tegemoet treedt. Het is de blik vol van verwondering.

Dat is dan vermoedelijk ook de reden dat we graag naar de beelden van Barbara de Clercq kijken: haar blik van diepe verbazing en volle aandacht heeft geleid tot een bijzondere en eigenzinnige vormgeving. Zelf spreekt ze over: 'Het moment van contact, het kijken, het voelen: bijvoorbeeld een gladde huid of een wollige huid; de sensatie van de beweging van het dier, zoals bij rennende struisen, Balinese eenden, strandlopertjes. Of de verstilling van een rij slapende steltkluten. Met een groep dieren krijg je het effect van de herhaling van lijven, poten en nekken die een ritme, een cadans genereert die ik heel spannend vind.'

Zo'n vogel van haar, of varken of beer verschijnt voor onze ogen opnieuw in brons, maar in heviger mate dan in de alledaagse werkelijkheid: zo'n musje van Barbara is bijna musachtiger dan een echte. Alsof we het beest voor het eerst in ons leven zien.

Door middel van haar kunstwerken deelt Barbara met ons haar diepe ervaring van de dierenwereld.

Wat zou je verder nog over haar werk moeten zeggen? Een goed kunstwerk spreekt voor zich in zijn eigen taal, die niet bestaat uit woorden maar uit vormen. De taal van het beeld, zowel getekend, geschilderd als gebeeldhouwd, bestaat uit tegenstellingen: groot en klein; warm en koel van kleur; mager en vol, glad en rul, open en gesloten, en zo kunnen we eindeloos doorgaan. Maar wil het beeld welluidend en krachtig spreken, dan moeten al die contrasten wel zijn samengesmeed tot een sterk gebonden geheel.

Daar bestaat een oud, fraai woord voor: 'harmonie', een term ontleend aan het Oudgrieks en dan in het bijzonder het jargon van de scheepstimmerman. Om de houten romp van een schip te maken, boog hij onder enorme druk de planken bijeen om ze vervolgens aan de binnenkant vast te zetten met klampen. Deze dwongen de planken om in gebogen toestand bij elkaar te blijven en zo de romp te vormen. Deze afgedwongen eenheid noemde men 'harmonia'. Dank zij deze harmonie ziet een kundig gevormde scheepsromp er als het ware vanzelf mooi uit. De spanning van het buigen zet zich om in de hoogste mate van aanwezigheid, of te wel schoonheid. Op dezelfde wijze klampt de kunstenaar onder grote druk al die tegengestelde zichtbare hoedanigheden samen.

De nijlpaardjes in bijvoorbeeld Barbara's 'Bakje nijlpaarden' vormen een wriemelende hoop lijven, die door de cirkelvorm van de bak gedwongen worden toch een geheel te vormen – aardig om te zien hoe Barbara dat dwingende iets heeft afgezwakt door hier en daar een hippo z'n dikke kop over de rand te laten steken. Deze gebondenheid van tegenstellingen drukt de familie nijlpaard op ons netvlies.

Harmonie in deze zin vormt de verborgen maatstaf voor het kunstwerk. Verborgen in de betekenis van niet grijpbaar, niet vastlegbaar in formules. Er bestaat geen wiskunde voor beeldende kunst. De wijze waarop de visuele eenheid tot stand komt, wordt bepaald door het kunstwerk zelf; in die zin vormt elk beeld zijn eigen maatstaf.

Barbara's beelden zijn soms nogal geabstraheerd, maar dan wel in de oorspronkelijke betekenis van het woord: uit de overweldigende hoeveelheid aan visuele hoedanigheden die de natuur om ons

heen ons biedt, schift Barbara datgene, wat zij denkt nodig te hebben om een beeld te scheppen. Daarbij laat ze veel weg, bijvoorbeeld details die met stofuitdrukking te maken hebben; van het beeld zoals het van nature zich toont, trekt zij heel veel af - 'aftrekken' is in het Latijn 'abstrahere'. De non-figuratieve kunst, zoals die opkwam in het begin van de 20ste eeuw, is in feite een verzelfstandiging van het scheppingsproces van de beeldend kunstenaar: het samenbinden van de tegenstellingen aan vormen is hierbij een eigen weg gegaan. Een weg die wegleidde van de voorstelling. De voorstelling op zich heeft niets met kunst te maken, zo luidt in het kort de achterliggende gedachte. Het gaat puur om hoe het beeld er uitziet. Het 'hoe' raakte los van het 'wat'.

Barbara heeft deze genadeloze splitsing tussen vorm en inhoud nooit aangebracht en zal hem hoogstwaarschijnlijk ook nooit aanbrengen. Zelf zegt ze hier over: 'Het is de emotie die ik bij dieren voel die ik vorm wil geven door middel van beelden.' Zij wil het reigerachtige van de reiger laten zien; het eendachtige van de eend. Haar kunst blijft gebonden aan de wereld om ons heen. Haar werk is re-presentatief; in haar beelden wordt de natuur opnieuw getoond, maar dan intenser, sterker, mooier.

Elk kunstwerk is weer een avontuur, waarbij van te voren niet vast staat of het zal lukken. Bij elk nieuwe beeld springt Barbara steeds opnieuw in het diepe. En wanneer een beeld gelukt is, dan kijkt ze voldaan terug. Maar dat terugkijken duurt kort, want al gauw gaat het, net als bij elke kunstenaar, weer kriebelen: kan er niet een nog mooier beeld worden gemaakt? Kan de nagestreefde eenheid niet nog sterker tot stand worden gebracht? Kan er niet een nog hogere mate van aanwezigheid in brons worden bereikt? Graag volg ik Barbara op haar avontuurlijke zoektocht naar het allerbeste beeld. Ik hoop haar werk nog vele jaren bij mij op de galerie te mogen presenteren.

Leo van Heijningen, Kunstzaal van Heijningen, Den Haag, 2012